

MALMÖ TINGSRÄTT

REMISSYTTRANDE

Dnr 343-19

2019-10-24

Justitiedepartementet

L4

103 33 Stockholm

Remissyttrande avseende departementspromemorian *En strängare syn på vapenbrott och smuggling av vapen och explosiva varor* (Ds 2019:14)

Malmö tingsrätt har uppmanats att yttra sig över rubricerad promemoria.

Tingsrätten anser att promemorian är väl genomarbetad och ansluter sig i huvudsak till de bedömningar och förslag som presenterats.

Tingsrätten har följande synpunkter. Punktnumreringen följer numreringen i promemorian.

1.3 Författningsförslaget avseende 6 a och 6 b §§ smugglingslagen

I förslaget till 6 a § tredje stycket smugglingslagen anges de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett vapensmugglingsbrott är grovt. Dessa kvalifikationsgrunder, som är fyra till antalet, anges åtskilda av kommatecken i en enda relativt lång mening. Detta gör texten mindre läsvänlig. För att underlätta läsbarheten föreslår tingsrätten att kvalifikationsgrunderna anges i en numrerad punktuppställning. Bestämmelsen om grovt vapenbrott i 9 kap. 1 a § vapenlagen är utformad på det sättet och kan tjäna som förebild.

Motsvarande synpunkter gäller förslaget till 6 b § smugglingslagen som innehåller kvalifikationsgrunderna för grov smuggling av explosiv vara.

3.5.1 Kvalifikationsgrunderna för grovt vapenbrott

Kvalifikationsgrunden att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet

Enligt 9 kap. 1 a § första stycket 2 vapenlagen i dess nuvarande lydelse ska det vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt särskilt beaktas om vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet. Enligt förslaget ska kvalifikationsgrunden förtydligas så att det framgår att vapnet kan vara av särskilt farlig beskaffenhet *på grund av dess effekt, konstruktion eller utformning*.

Sättet att genomföra förslaget

Tingsrättens uppfattning är att den föreslagna ändringen är just ett förtydligande av författningstexten och inte någon ändring i sak. Redan i de ursprungliga förarbetena till bestämmelsen (prop. 2011/12:109 s. 42) anges att bedömningen av ett vapens farlighet tar sikte på vapnets konstruktion, dess eldkraft (effekt) och andra omständigheter med avseende på vapnets utformning (t.ex. att vapnet är utrustat med ljusförstärkare eller ljuddämpare eller att vapnet är manipulerat på visst sätt). Eftersom författningsförslaget inte innebär någon ändring i sak är det tveksamt om det genom nya förarbetsuttalanden är möjligt att ändra den rättspraxis som för närvarande gäller såtillvida den följer tidigare förarbetsuttalanden.

Som exempel kan nämnas resonemangen i promemorian gällande vapen avsedda för särskilt kraftfulla patroner. Som anges i promemorian har i tidigare förarbeten (prop. 2011/12:109 s. 42) angetts att pistoler och revolverar som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner regelmässigt bör betraktas som särskilt farliga vapen. I promemorian anges att inte bara pistoler och revolverar utan även andra typer av vapen som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner bör betraktas som vapen av särskilt farlig beskaffenhet (s. 57 f.). Denna utvidgning av vilka vapen som bör bedömas som särskilt farliga återspeglar sig dock inte i förslaget till lagändring. Mot denna bakgrund ifrågasätter tingsrätten om uttalandena kommer att få avsedd effekt i rättstillämpningen. Detsamma gäller vad som i promemorian sägs om gränsen för när en patron utgör en särskilt kraftfull patron i vapenlagens mening. Som anges i promemorian har överrätterna, i linje med tidigare förarbeten, slagit fast en praxis som innebär att patronotypen 9 mm

Parabellum inte utgör en särskilt kraftfull patron i vapenlagens mening. I promemorian anges att gränsdragningen bör ändras så att 9 mm Parabellum ska anses som en särskilt kraftfull patron (s. 57). Den ändrade gränsdragningen återspeglar sig inte i förslaget till lagändring.

Förslaget i sak

Tingsrätten delar bedömningen i promemorian att de förslagna ändringarna innebär att fler vapen kommer att klassificeras som särskilt farliga vapen, vilket i förlängningen innebär att fler gärningar kommer att bedömas som grova brott. Det bör dock noteras att förslaget innebär en så stor utvidgning av begreppet särskilt farliga vapen att en klar huvuddel av alla vapen som förekommer i vapenmål sannolikt kommer att betraktas som särskilt farliga. Detta kan, språkligt sett, framstå som motsägelsefullt. Det innebär också en stor förskjutning rubriceringsmässigt på så sätt att det kan förväntas att en absolut majoritet av vapenbrotten framöver kommer att bedöms som grova (eller synnerligen grova).

Tingsrätten vill också peka på att redan de nuvarande bedömningsgrunderna för när ett vapen är att anse som särskilt farligt är relativt komplicerade och i vissa avseenden har en vapenteknisk prägel som kan vara svårbegriplig för gemene man. De föreslagna ändringarna i promemorian ökar komplexiteten ytterligare. Detta är särskilt tydligt när det gäller enhandsvapen (pistoler och revolverar) som förslaget i stora delar tar sikte på.

Det nuvarande synsättet innebär att enhandsvapen som huvudregel inte är att bedöma som särskilt farliga. Det finns dock omständigheter som kan föranleda att ett enhandsvapen trots detta anses som särskilt farligt. Till exempel bör pistoler och revolverar som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner i regel anses som särskilt farliga (prop. 2011/12:109 s. 42). I promemorian föreslås att flera andra omständigheter, såsom vapnets storlek, projektiltyp och om det är fråga om ett omgjort start-/gasvapen, ska vägas in och kunna kvalificera vapnet som särskilt farligt. Med de förslagna bedömningsgrunderna skulle de allra flesta enhandsvapnen som förekommer i brottmål vara att anse som särskilt farliga.

En alternativ lösning som troligen åstadkommer samma resultat är att vända på presumtionen och som huvudregel betrakta alla enhandsvapen, som för övrigt torde

vara den klart vanligaste vapentypen i kriminella sammanhang, som särskilt farliga. Från huvudregeln kan undantag göras för enhandsvapen som är mindre farliga, t.ex. vapen med särskilt låg eldkraft och icke funktionsdugliga vapen. Detta alternativ gör regleringen enklare och mera lättbegriplig. Regleringen gör det också lättare att på förhand bedöma vilka vapen som är särskilt farliga. Eftersom det rör sig om en straffrättslig reglering med höga krav på förutsebarhet är detta en klar fördel jämfört med förslaget i promemorian. Dessutom skulle alternativet undanröja de problem som tingsrätten ser med promemorians nya synsätt på särskilt kraftfulla patroner och start- / gasvapen, se nedan.

Tingsrätten noterar också att ändringen som berörts i föregående avsnitt, som innebär att alla typer av vapen som är avsedda för särskilt kraftfulla patroner bör betraktas som vapen av farlig beskaffenhet, träffar ett mycket stort antal vapen som typiskt sätt inte används i kriminella sammanhang. Med nuvarande reglering bedöms kul- och hagelgevär avsedda för jakt normalt inte som vapen av särskilt farlig beskaffenhet. Med den föreslagna ändringen skulle alla kulgevär i klass 1 och 2 och en stor del av gevären i klass 3 anses vara vapen av särskilt farlig beskaffenhet. Detsamma gäller de flesta hagelgevär. Detta innebär att de allra flesta jaktgevär framöver skulle klassificeras som särskilt farliga vapen. Tingsrätten ifrågasätter om detta är rimligt och ändamålsenligt.

I promemorian anges vidare att den omständigheten att ett vapen påträffas skarpladdat med expanderande hålspets- eller blyspetskulor eller med helmantlad militär ammunition bör anses försvårande vid bedömningen av vapnets farlighet (s. 59). Även detta synsätt träffar jaktvapen på ett möjligen oavsiktligt sätt. Expanderbara hålspets- och blyspetskulor förekommer nämligen ofta i jaktsammanhang. Enligt 14 § Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18) gäller för kulpatroner i klass 1 och 2 att kulan *ska* vara konstruerad för att expandera, t.ex. blyspets eller hålspets. Med undantag för vapen som används i jaktsammanhang delar tingsrätten uppfattningen att förekomsten av angiven ammunition bör anses som försvårande. Tingsrätten anser dock att detta strängare synsätt inte bör begränsas till skarpladdade vapen. Samma bedömning bör göras om vapnet är oladdat och sådan ammunition påträffas i direkt anslutning till vapnet eller på annat sätt finns lätt tillgänglig för den tilltalade (jfr prop. 2011/12:109 s. 41 f.).

Som berörts i föregående avsnitt anges i promemorian att gränsen för när en patron typ är att anse som särskilt kraftfull bör sänkas till att omfatta patroner i 9 mm Parabellum eller patroner med motsvarande eller högre anslagsenergi. Tingsrätten har inga synpunkter på att pistoler och revolverar avsedda för sådana patroner som utgångspunkt bör bedömas som särskilt farliga, men vill peka på att det i så fall är motsägelsefullt att behålla uttrycket ”särskilt kraftfull patron”. Med uttrycket särskilt kraftfull markeras att patron typen är mera kraftfull än de vanligast förekommande patron typerna. Patronen 9 mm Parabellum är inte ovanlig. I själva verket är den förmodligen en av världens mest använda pistolpatroner. Den har under lång tid använts av polis och militär i ett stort antal länder, däribland Sverige, och har också ett utbrett civilt användningsområde bl.a. inom sportskytte. Språkligt sett blir det ännu märkligare att behålla uttrycket ”särskilt kraftfull patron” om det, vilket anges i promemorian, inte bara ska avse ammunition till pistoler och revolverar utan även gevär. Gevärsammunition har nämligen normalt avsevärt högre anslagsenergi än ammunition till pistoler och revolverar. I jakt- och sportskyttesammanhang vore det nog främmande att beteckna gevärsammunition som har anslagsenergi motsvarande 9 mm Parabellum som särskilt kraftfull.

Tingsrätten vill i det här sammanhanget också peka på en sannolik felaktighet i uppräknningen av vilka patron typer som har högre eller samma anslagsenergi som 9 mm Parabellum (s. 57, fotnot 23). Enligt referenslitteratur på området har nämligen patron typen .38 Special normalt klart lägre anslagsenergi än 9 mm Parabellum.

I promemorian anges vidare att omgjorda start-/ gasvapen till skillnad från vad som gäller för närvarande som utgångspunkt ska betraktas som vapen av särskilt farlig beskaffenhet (s. 61). De i promemorian angivna argumenten för detta ändrade synsätt är inte helt övertygande. Att sådana vapen har generellt sämre precision än andra vapen, och därmed utgör en större risk för personer i omgivningen, har visserligen betydelse i sammanhanget. Å andra sidan är ett sådant vapen i andra avseenden mindre farligt än ett motsvarande traditionellt fabriksstillverkat vapen. I fråga om kvalitet och funktion är omgjorda start-/ gasvapen underlägsna motsvarande fabriksstillverkade vapen, vilket visar sig i bl.a. större risk för eldavnö och att vapnen har kortare livslängd. Med beaktande av detta är det tveksamt om ett omgjort start-/ gasvapen, allt annat lika, är farligare än ett motsvarande fabriksstillverkat vapen.

Värt att notera är att det redan i dag råder en sträng syn på innehav av omgjorda start- / gasvapen. Sådana vapen saknar nämligen lagligt användningsområde, vilket medför att de i regel kan befaras komma till brottslig användning. Detta är en omständighet som är försvårande vid rubricering/straffmätning och som har fått genomslag i domstolspraxis. Om man vill att omständigheten ska beaktas i ännu större utsträckning bör man överväga att införa den som en särskild kvalifikationsgrund i straffbestämmelsen om grovt vapenbrott. En fördel med en sådan lösning, jämfört med förslaget i promemorian, är dels att kvalifikationsgrunden skulle bli lagfäst, dels att den skulle fånga upp alla skjutvapen som saknar lagligt användningsområde och inte bara omgjorda start- / gasvapen.

Kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskild

farlig art och den förslagna grunden att gärningen ägt rum i en kriminell miljö

Tingsrätten ansluter sig till bedömningen i promemorian att kvalifikationsgrunden att gärningen annars har varit av särskild farlig art i sig är ändamålsenlig. Tingsrätten tillstyrker förslaget att omständigheten att ett vapen eller en explosiv vara innehafts i en kriminell miljö flyttas från ovan nämnda kvalifikationsgrund och placeras i en egen, uttrycklig kvalifikationsgrund. Det är en klar fördel att denna försvårande omständighet kan utläsas av lagtexten och inte som i dag endast ur förarbetena.

3.5.2 Kvalifikationsgrunderna för synnerligen grovt brott

Tingsrätten har inga synpunkter på förslaget i sak, men vill påpeka att det innebär en avsevärd utvidgning av vilka brott som bedöms som synnerligen grovt brott. Skälet till detta är den kumulativa effekt som uppnås genom att man dels kvalificerar betydligt fler vapen som särskilt farliga (avsnitt 3.5.1), dels den här föreslagna ändringen som innebär att det är fråga om ett synnerligen grovt vapenbrott redan vid innehav av ”några” särskilt farliga vapen med tillhörande ammunition på allmän plats eller i en kriminell miljö.

För att illustrera detta kan en jämförelse göras mellan nu gällande rätt i form av NJA 2017 s. 794 (Fem automatkarbiner) och två tänkta typsituationer som bygger på förslaget. I nämnda rättsfall bedömde Högsta domstolen innehav och transport på allmän plats av fem helautomatiska automatkarbiner med tillhörande magasin och skarpa patroner som grovt vapenbrott och inte synnerligen grovt vapenbrott. Med

förslaget i promemorian skulle innehåva på allmän plats av t.ex. två–tre halvautomatiska pistoler i kaliber 9 mm Parabellum med tillhörande ammunition kunna bedömas som synnerligen grovt vapenbrott. Detsamma skulle gälla innehåva på allmän plats av två–tre jaktgevår med tillhörande ammunition. Båda dessa vapentyper är betydligt mindre farliga vapen än automatkarbinerna i nämnda rättsfall.

3.5.3 Straffmaximum för synnerligen grovt brott

Tingsrätten delar uppfattningen i promemorian att det kan ifrågasättas om den nuvarande straffskalan för de synnerligen grova brotten (fängelse i lägst fyra år och högst sex år) lämnar ett tillräckligt utrymme för nyanserade bedömningar av de allra grövsta brotten. Straffskalan framstår som alltför snäv. Tingsrätten tillstyrker därför förslaget att höja straffmaximum för de synnerligen grova brotten till sju år.

4.4 Smuggling av vapen och explosiva varor

Tingsrätten tillstyrker förslaget att det i smugglingslagen införs en separat reglering av smuggling av vapen och smuggling av explosiv vara. Tingsrätten tillstyrker också att straffskalan för vapensmuggling fullt ut motsvarar den straffskala som gäller för vapenbrott enligt vapenlagen.

I promemorian förslås att straffskalan för smuggling av explosiv vara bör motsvara straffskalan för brott mot tillståndsplikten mot explosiva varor såvitt avser normalgraden av brottet, liksom det grova och synnerligen grova brottet. Tingsrätten tillstyrker förslaget även i denna del. När det gäller brott mot tillståndsplikten för explosiva varor döms i ringa fall inte till ansvar enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Trots detta föreslås i promemorian att det införs en straffbestämmelse om ringa smuggling av explosiv vara med penningböter som föreskriven påföljd. Omständigheterna som beaktas vid bedömningen av om ett fall är ringa enligt LBE respektive ringa enligt smugglingslagen torde vara likartade. Det kan därför uppfattas som inkonsekvent att det ena förfarandet är straffritt medan det andra är kriminaliserat. Denna problematik behandlas inte i promemorian.

Tingsrätten noterar vidare att förslaget endast tar sikte på smuggling av skjutvapen och sådana vapen och andra föremål som vid tillämpning av vapenlagen jämförs med skjutvapen. Förslaget omfattar alltså inte ammunition. Smuggling av ammunition

kommer alltså även fortsättningsvis att bedömas som smugglingsbrott enligt 3–5 §§ smugglingslagen.

5.3.1 och 5.3.2 Konkurrensfrågor

Som angetts ovan tillstyrker tingsrätten förslaget att det i smugglingslagen införs en separat reglering av smuggling av vapen och att straffskalan för vapensmuggling fullt ut motsvarar den straffskala som gäller för vapenbrott enligt vapenlagen. Mot denna bakgrund ansluter sig tingsrätten till bedömningen att den i dag gällande principen att smugglingsbrott konsumerar vapenbrott bör tillämpas även fortsättningsvis.

Tingsrätten tillstyrker också förslaget att bestämmelsen i 30 § andra stycket LBE förtydligas så att det klart framgår att även grova och synnerligen grova brott mot tillståndsplikten för explosiva varor konsumeras av smugglingsbrott där hanteringen av explosiva varor ingår som ett led.

6.4 Tullverkets befogenheter att kvarhålla försändelser m.m.

Tingsrätten anser att förslaget om utökade befogenheter att kvarhålla försändelser samt om anmälningsskyldighet om misstänkta försändelser är väl motiverat och tillstyrker det. Tingsrätten noterar dock att förslaget innebär utökade befogenheter och anmälningsskyldighet gällande vapen och explosiva varor, men inte gällande ammunition. Vapen och ammunition regleras för närvarande på samma sätt i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land i Europeiska unionen. I promemorian anges inte varför man väljer att bryta denna systematik. Tingsrätten anser att det bör övervägas om regleringen utöver vapen och explosiva varor också ska avse ammunition.

Straffskalan för olaga innehav av ammunition

Tingsrätten vill uppmärksamma en fråga som inte behandlas i promemorian, men som aktualiseras med anledning av de förslagna ändringarna i straffbestämmelserna.

Sedan 2014 har bestämmelserna om vapenbrott skärpts vid flera tillfällen. Detta har bland annat avspeglats i högre straffskalor för samtliga grader av vapenbrott förutom ringa vapenbrott. Förslagen i promemorian innebär ytterligare skärpningar. Den strängare syn på vapenbrott som lagstiftaren efter hand har intagit har dock inte lett

till några straffskärpningar vad avser olaga innehav av ammunition (9 kap. 2 § första stycket i vapenlagen). Straffskalan för det brottet (böter eller fängelse i högst sex månader) har varit oförändrad sedan den 1 januari 1992, då den tidigare gällande vapenlagen (1973:1176) ändrades och allt otillåtet innehav av ammunition blev straffbelagt. Att straffskalan för vapenbrott höjts flera gånger samtidigt som straffskalan för olaga innehav av ammunition lämnats oförändrad framstår som inkonsekvent. Tingsrättens intryck är också att åtal som rör olaga innehav av ammunition har ökat under senare år och inte utgör en marginell företeelse. Mot bakgrund av det anförda bör straffskalan för olaga innehav av ammunition möjligen ses över.

I handläggningen av detta ärende har deltagit rådmännen Håkan Olausson och Fredrik Landgren, sistnämnda referent.

Som ovan

Håkan Olausson

Fredrik Landgren